

Den europeiska vänsterpopulismen – exemplet Podemos

Innehåll

Förord	1
Alex Fuentes: Introduktion.....	2
Jesús Jaén: Debatt med populismen	2
Ellen Meiksins Wood: Den nya ”sanna” socialismen	7
Jesús Jaén: Politiska perspektiv i Europa: Förändringar eller istid	12
“Podemos har satt människor i rörelse”	16

Förord

Utvecklingen i Grekland och Spanien, med Syriza och Podemos har ställt många frågor om vänsterns strategi och taktik, organisationsformer m m. Och Syrizas kapitulation för EU-topparna i mitten av juli kom närmast som en chock för många som hoppats på ett genombrott för en radikal vänster i Europa.

En fråga som tränger sig på är vilken typ av rörelser som vi här har att göra med. När det gäller Syriza så vet vi en hel del om dess ursprung och politik, men om det spanska Podemos vet vi betydligt mindre. Syriza har sina rötter i eurokommunismen, dvs har en lång vänstertradition, medan Podemos uppkom så sent som 2014 ur en mer allmän proteströrelse, dvs saknar politiska rötter i den traditionella vänstern. Podemos är också betydligt mer programmatiskt oklart än Syriza, varför det är vanligt att beteckna det som ett vänsterpopulistiskt parti.

Förutom programmatiska oklarheter så är Podemos i mycket hög grad toppstyrt av ett ganska litet antal personligheter, främst akademiker, dvs många viktiga beslut tas utan att medlemmarna har möjlighet att diskutera och ta ställning till dem.

Av dessa skäl – och många andra – så är det viktigt att närmare titta på denna rörelse, vad den utmärks av, dess ideologiska rötter (eller avsaknad av sådana) m m.

Denna artikelsamling syftar till att bidra till ett sådant klagörande. Den består huvudsakligen av två kritiska artiklar av spanjoren Jesús Jaén, översatta från spanska av Alex Fuentes, som också skrivit en inledning till de artiklarna.

Jaéns första artikel följs av ett utdrag ur en bok av marxisten Ellen Meiksins Wood, som också Jesús Jaén hänvisar till. Meiksins Wood beskriver lite närmare den politiska ideologi som utövat ett starkt inflytande de högsta ledarna i Podemos.

Samlingen avslutas med en intervju (tidigare publicerad i *Internationalen*) med en medlem i Podemos. Den ger en bild av läget i Podemos och de problem som man står inför efter Tsipras svek i Grekland.

OBS: Samtidigt med denna artikelsamling publiceras artikeln [Ernesto Laclau, Podemos inspirationskälla](#) som presenterar den viktigaste upphovsmannen till de teorier som vänsterpopulisterna anknyter till. Se även intervjun med Pablo Iglesias: [Ett Spanien på helspänn](#).

Martin F

Alex Fuentes: Introduktion

Det är vid det här laget väl känt inom vänstern att det i och kring Podemos, det nya vänsteralternativet till högern och socialdemokratin i Spanien, förs en öppen debatt kring olika viktiga politiska och ideologiska frågor. Det är heller ingen hemlighet att ledningen kring Pablo Iglesias står för en mer vertikal (toppstyrd) typ av partistruktur medan Anticapitalistas och andra radikala strömningar inom Podemos betonar ett demokratiskt deltagande underifrån i beslutprocesser som rör Podemos fortsatta inriktning.

Jesus Jaén är medlem i Podemos, jobbar inom hälsovårdssektorn, och är ledande medlem i Anticapitalistas. Anticapitalistas är en av de organisationer som grundade Podemos när det begav sig, i början av 2014 när hela etablissemangen och nästan hela vänstern hävdade att uppstickarna ägnade sig åt politiska utopier, att de inte hade en chans att uppstå som politiskt projekt. Några månader senare skrällde dock Podemos i EU-valet med 8 procent av rösterna och fem parlamentsledamöter i Europaparlamentet. Sedan dess har kommunal- och regionalval ägt rum, vilka stärkte och konsoliderade Podemos möjligheter att vara en viktig aktör i spansk politik. Tvåpartisystemet mellan högern och socialdemokratin ifrågasattes i grunden. Nu väntar allmänna val i slutet av 2015 och det är mycket som står på spel.

Det är i detta sammanhang som debatten i och kring Podemos förs med en ivrig intensitet. Varje gång som polemiska tongångar i Podemos gör sig gällande spekulerar media om splitt-ringar. Antikapitalister i Podemos svarar varje gång att debatten är ett tecken på styrka i stället för tvärtom. Pablo Iglesias, Podemos generalsekreterare, är inspirerad av postmarxisterna Ernest Laclau och Chantal Mouffe och anses därmed vara en förespråkare av vänsterpopulism. Jesús Jaén har i två artiklar, ”Debatt med populismen” och ”Politiska perspektiv i Europa – Förändringar eller istid”, gett sig in i den pågående debatten. Artiklarna rör flera begrepp såsom demokrati och radikal demokrati, människor kontra klasser, liksom kast kontra härskande klass. Jesús Jaén gör också jämförelser mellan Syriza och Podemos och diskuterar deras betydelse för den politiska utvecklingen. Jaén hävdar att vänstern står inför ett historiskt vägskäl, i synnerhet efter folkomröstningen i Grekland, som blev ett rungande nej till EU:s diktat vilket sedan följdes av Alexis Tsipras kapitulation.

Artiklarna rör en viktig debatt, inte bara i Spanien utan för hela vänstern i Europa.

16/8 2015 Alex Fuentes

Jesús Jaén: Debatt med populismen

Från den spanska tidskriften *Viento Sur* 14 juli 2015. Översättning Alex Fuentes

Att Iñigo Errejón är en intelligent och bildad kamrat råder det inget tvivel om. Inte heller att det politiska tänkande som han har gett uttryck för ligger långt ifrån den historiska materialismen. Nyligen publicerades några samtal mellan honom och Chantal Mouffe i en bok med titeln: *Construir pueblo, hegemonía y radicalización de la democracia* (Att bygga folk, hegemoni och radikaliserad demokrati). Både Mouffe och Errejón uttrycker där den teoretiska grunden för vad som på sin tid var den populistiska strömningen som leddes av Laclau och som nu en del av de ledande i Podemos återoppar sig på.

Denna artikel gör en kortfattat snabb genomgång av de ståndpunkter som framförs i samtalen och sådant som vi själva har kunnat konstatera genom vår praktiska erfarenhet.

1. Motsägelser

Bokens undertitel är: ”... demokratins radikaliserings”. Det handlar om ett koncept som vi kommer att analysera senare och som Laclau-Mouffes populism flaggade för, och som nu

även Errejón gör. Radikal demokrati är ett slags paradigim i det populistiska projektet.

I varje intervju har vi hört Podemos ledare säga att ”det är människorna som måste bestämma” eller att vi lever i en ”demokrati som övervakas av den ekonomiska makten och kasten”, varför det är nödvändigt att inleda en ”konstituerande process”.

Men det som frapperar oss är diskrepansen mellan ord och handling. Trots en uppmuntrande start, sedd ur demokratisk synvinkel, har Podemos från Vista Alegre (grundningskongressen 2014) förvandlats till ett vertikalt parti, med vertikala strukturer som har gjort slut på stor-mötenas initiativ.

Det som vid den tiden var Podemos starkaste punkt (demokrati kontra kast) har förvandlats till projektets akilleshäla. Det är det svarta hål genom vilket tusentals illusioner, förändringens och aktivisternas hopp, försvinner. Det är den huvudentré genom vilken liberalernas, de konservativas och socialdemokraternas kritik tar sig in.

Var detta en del av projektet? Självklart inte. Men förutom den viktigaste demokratiska motsättningen mellan teori och praktik, innehåller populismen en mycket mer begreppslig motsättning. Att göra anspråk på en radikal gräsrotsdemokrati är ganska oförenligt med att acceptera att en person blir ledare för rörelsen och beslutar för tusentals eller miljontals människor, på ett sätt som mer påminner om auktoritära än folkliga rörelser. Det vi säger är ingen överdrift, Iñigo själv påpekar det när han framhåller den roll som Evo Morales i Bolivia fått (”Ahora es cuando, carajo” – Nu är det dags, för fan). Här strävar Pablo Iglesias efter att bli ledare för den europeiska populismen.

2. Antonio Gramsci

Hänvisningar till Gramsci förekommer ständigt i Laclaus och Mouffes arbete. Pablo Iglesias, Errejón, Monedero, alla säger sig bygga vidare på den italienska revolutionärens intellektuella arv. Det är inget nytt, den poststalinistiska vänstern ”upptäckte” hans stora teoretiska *Fängelseanteckningar*.

Gramsci har tolkats alltför slappt och har fått tjäna som teoretisk alibi för stalinister som Togliatti, eurokommunister som Berlinguer och Carrillo, och populisterna som Laclau. Reduktionism och förvrängning av Gramscis arv orsakar inte bara ilska, man rodnar. Det mest slitna begreppet hos nästan alla strömningar är ”hegemoni” och strategin för ”ställningskrig, manövrer eller rörelser”. De har blivit till mångsidiga begrepp, giltiga både för att teoretisera politisk maktlöshet och för att definiera politiska anpassningsstrategier till staten.

För fyrtio år sedan användes Gramsci för att rättfärdiga de västerländska kommunistpartiernas vändning mot sin egen borgarklass, för att slå fast att staten inte har någon klasskaraktär, för att hävda vägen till socialism gick genom en neutral demokrati och mildrande av sociala motsättningar mellan kapital och arbete. Det var Berlinguers inriktning och innebörden i Santiago Carrillos bok *Eurokommunismen och staten*. Några år senare (1985) återupptog Laclau, i sin bok *Hegemonin och den socialistiska strategin* [sv. övers 2008], Gramscis begrepp hegemoni från en annan vinkling, nämligen folket som ”helhet” mot den härskande klassen. En tolkning som professor Ellen Meiksins Wood i sin bok *The Retreat from Class: A New “True” Socialism* benämnde som den idealistiska althusserianska strukturalismens intellektuella påverkan på populismen. I den mån man eliminerar huvudmotsättningen, nämligen klasskampen, för att ”införa” vissa klassers hegemoni över andra.¹

Gramsci behöver inte, enligt vår mening, så många omnämnanden och lovord. Hans arbete är tillräckligt rikt, komplext och motsägelsefullt för att man inte bör missbruka det. I det avseen-

¹ Ett utdrag ur boken av Ellen Meiksins Wood följer efter denna artikel. Ett längre utdrag ur boken finns också på maxistarkivet: [Övergivandet av klassbegreppet. En ny ”sann” marxism](#)

det delar vi den uppfattning som framförs i det mest seriösa arbetet om Gramsci som har gjorts hittills och som går tillbaka till 70-talet. Vi syftar på *The Antinomies of Antonio Gramsci* (Antonio Gramscis antinomier) av Perry Anderson, där han mästerligt förklarar den motsägelsefulla karaktären hos många aspekter av *Fängelseanteckningar, delvis på grund av de svåra materiella förhållanden som de skrevs under och på grund av författarens okunnighet om Kommunistiska internationals byråkratisering under Stalin.*

I en artikel med rubriken "Eurokommunismens strategi" säger Ernest Mandel: "Gramscis positiva bidrag till den marxistiska teorin om staten ligger i att han betonar att den ideologiska hegemonin och tvångsmekanismerna kompletterar varandra när en viss klass utövar sitt herravälde, att ingen stat kan överleva som helt litar till antingen tvångsåtgärder eller de exploaterades eget 'samtycke'".²

3. Klasskonflikten

Ett av populismens främsta kännetecken är att den förlägger huvudmotsättningen (Althusser skulle tala om en överbestämning) till några mycket annorlunda parametrar än de som marxismen eller den historiska materialismen traditionellt tar upp. Errejón och Mouffe förklarar det mycket tydligt i sina samtal när de säger att "*Vi (Laclau och hon) tyckte att teoretiseringen i fråga om samhällsklass, på marxistiskt manér, var inadekvat eftersom samhällsklasserna är konstruerade subjekt*" (Construir pueblo...).

Varför försvinner klasserna i analysen och varför tenderar man att minimera konsekvenserna av klasskonflikter? Enligt min mening finns det inte ett utan flera skäl, av både subjektiv och objektiv karaktär. Ellen Meiksins framför flera argument som gäller för såväl nittioalets populism som den senaste tidens erfarenheter av somliga i Podemos. Å ena sidan säger hon att icke klassteorier uppstår i historiska sammanhang av tillbakagång, såsom den som ledde till Thatcherismens seger, som hon med rätta karakteriserar som klasspolitik som hade som sitt främsta mål att tillfoga den brittiska fack- och arbetarrörelsen ett historiskt nederlag, vilket också lyckades. Hon säger att efter detta nederlag sökte en stor del av de intellektuella teoretiskt skydd i andra strömningar såsom post-strukturalism, post-marxism och populism.

Ett annat argument, som härrör ur ovanstående, är att arbetarklassen världen över drabbades och omstrukturerades i en ny internationell arbets- och marknadsfördelning. Som historiskt subjekt hamnade den i en underställning, och dess plats togs över av olika klassöverskridande folkrörelser såsom ursprungsbefolkningsrörelsen, bönderna, antiglobaliseringsrörelsen, heterogena folkskaror i storstäderna eller "indígena"-rörelser under de senaste åren. Arbetarklassens slut marknadsfördes i homeriska oden av många intellektuella som Negri, som ersatte klasssubjektet med ett mångfaldigt subjekt. Men verkligheten har successivt trängt igenom och det som betraktades som industriproletariatets försvinnande har blivit till en omlokalisering i världsskala där Kina, Indien eller andra tillväxtländer som Brasilien, har omvandlats till världens stora fabriker.

Något helt annat är situationen för den stora massan av "moderna slavar", deras medvetandenivå och organisationsgrad, liksom de miljontals lönearbetare i den första världen vilka överlever dag-för-dag under prekära förhållanden. Att förväxla existensen av klasser med "klassformering" (för att citera EP Thompson) är ett misstag som kan leda oss till att förlora kompassen. Samhällsklasserna är den råvara som de viktigaste politiska projekten bygger på. Det gäller både vänstern och högern, både plebejer och borgare.

Vi måste skilja mellan den historiska processens tillfälliga riktning och de materiella villkor på vilka vi grundar en strategi för social förändring. Den inneboende (inte nuvarande som

² Artikeln ingår i Mandels bok [Europas kommunistpartier](#)

Errejón säger) motsättningen i det kapitalistiska samhället förblir den mellan kapital och arbete. Detta är något som de härskande klasserna hade väldigt klart för sig när nyliberalismen blev den ena klassens huvudprojekt mot andra (från slutet av sjuttioalet fram till idag). Objektivt och subjektivt sett är det obestridligt att den härskande klassen vid makten är fullt medveten om att den befinner sig i ett klasskrig där den själv har övertaget (Warren Buffett). Varför ge den detta initiativ?

Dessa teoretiska överväganden om de ”gamla” sociala subjektens försvinnande, som ”marxismen försvarade i det förflutna”, har en avgörande politisk och praktisk inverkan på europopulismens projekt. Vi har sett det både i tal och i erfarenheten av Podemos under det senaste året. Sociala konflikter (för att inte tala om klasskonflikter) upptar knappast en viktig plats i ledarnas oro och narrativa ”berättelse”. Snarare har vi intrycket av att denna är underordnad diskursens uppbygge och inte tvärtom. Den ledande gruppens avlägsnande från de arbetandes materiella betingelser är lika tydlig som deras band till de stora sociala medierna. Och allt detta blir extremt farligt för en ung politisk formation som har en väljarbas men inte en social sådan.

4. Demokratins paradig

Att underordna det sociala under det politiska och inte se att det finns en ömsesidighet åtföljs också av två alternativ som prioriteras i det populistiska projektet: politikens autonomi och demokratibegreppets överbestämning. Låt oss säga att det ser ut som en kritisk reaktion mot en ekonomistisk och klassmässig marxism. Just därför försöker populismen framhäva politiska strömningar – inklusive marxistiska – som är av mer kulturellt slag (psykologiska, antropologiska eller anpassningsbara), från Gramsci, över Lacan, till strukturalismen eller självaste Althusser.

Det är anmärkningsvärt att man inte återoppar en skola – även den kulturellt marxistisk – som den engelska skola som kretsar kring kärnan i ”social historia eller historia underifrån”, där det finns framstående ”Gramscianhängare” som Thompson, Hobsbawm, George Rude, osv. Men man kan förstås knappast i Laclaus populism införliva intellektuella som tog sin utgångspunkt i att klasskampen var central, liksom folkrörelsers erfarenheter från 1900-talet till 2000-talet och där huvudpremisen var att historien inte görs med idéer i ett laboratorium utan av män och kvinnor i varje epok.

De överväganden som Mouffe och Errejón gör i sina samtal om det politiska framstår för oss som idealistiska konstruktioner. Diskursen eller berättelsen har sin egen livshistoria. De utgår varken från erfarenheten eller sociala, politiska eller ekonomiska konflikter, utan från en metafysisk konstruktion som överlagras verkligheten. Errejón anser till exempel att 15-M³ i grunden var ett krav på demokrati. Följaktligen, vad Podemos måste göra är att framställa demokratin som röjare av en ny väg.

Men huvudproblemet är att 15-M inte bara krävde demokrati, utan var en rörelse som uppstår i en tid av stor ekonomisk, social och politisk kris. Demokrati var och är ett grundläggande krav, men vi får inte glömma att vid Puerta del Sol och på de olika torgen talades det om utlandskulden, vräkningar, hälsovård, utbildning, arbetslöshet, osv. Att därför tro att allt löser sig genom en fördjupning av demokratin är minst sagt ensidigt eller i värsta fall en absurd tautologi. Begreppet demokrati har så att säga omvandlats till ett mångsidigt instrument som kan användas för lösa budgetunderskottet och hälso- och sjukvårdens alla problem.

Dessutom bör vi inte glömma ett faktum som för några av oss fortfarande är viktigt. Jag syftar

³ 15-M syftar på den proteströrelse som började i Spanien i maj 2011 och som agerade via ett stort antal demonstrationer och andra aktioner. Rörelsens uttalade målsättningar var att stärka demokratin, bekämpa korruption, få ordning på bostadssituationen, förbättra utbildningen m m.

på den uppfattning som Laclau, Mouffe eller Errejón har om begreppet demokrati. Att i största allmänhet prata om demokrati är en tvetydighet, abstrakt demokrati existerar inte, den existerar endast som representation genom institutioner, parlament, kommunfullmäktige, etc. Institutionerna är inte neutrala utan tjänar specifika ekonomiska intressen; betjänar framförallt sociala grupper, makteliten. Det är därför egendomligt att Pablo Iglesias eller Errejón drog slutsatsen att folkomröstningen i Grekland var ”en seger för demokratin”. Visst, men inte bara det, det var också de sociala grupperna som drabbats av tidigare regeringar och trojkan. Demokratin vann, men framförallt vann ett nej till trojkan.⁴

Som vi kommer att se i slutet av denna artikel är dessa uppfattningar inte något nytt. Försvaret av demokratin i abstrakt mening har alltid varit en tillgång för dem som är ovilliga att tala om utsugning eller att samhället är uppdelat i klasser. Så blev det med socialdemokratin och senare med eurokommunismen. Det är ett tydligt svar på en plan som slutligen kommer att leda till att de missgynnades intressen underordnas under det ”gemensamma”, det ”allmännas intresse” eller ”hela nationens intresse”.

5. Att bygga Folk

I slutändan sammanfattas projektet i det politiska målet att bygga folk. Ett projekt som, som vi har sett hittills, är självförverkligande i en social majoritet, baserad på ett program som bygger på det allmänna intresset eller det sunda förnuftet, som man når genom att utvidga demokratin i olika former. Detta populistiska projekt är det som genom olika erfarenheter har förkroppsligats av Chávez i Venezuela, Correa i Ecuador, Evo i Bolivia eller till och med Kirchner i Argentina.

Men eftersom vi bor i Europa tar sig europopulismen andra former, anpassade till verkligheten i varje land. Det är här europopulismen börjar dela arvet med gamla partier och politiska strömningar som socialdemokratin i norra Europa. Det handlar inte om att likna chavismen, utan de fredliga medborgarna i Norge eller Danmark. Men om det socialdemokratiska varumärket skulle bli otillräckligt har Pablo Iglesias deklarerat sin beundran för eurokommunismen. Han är stolt över det stora partiet, Enrico Berlinguers PCI och dessutom, fattas bara, i Katalonien är han även stolt över det inte mindre eurokommunistiska PSUC.

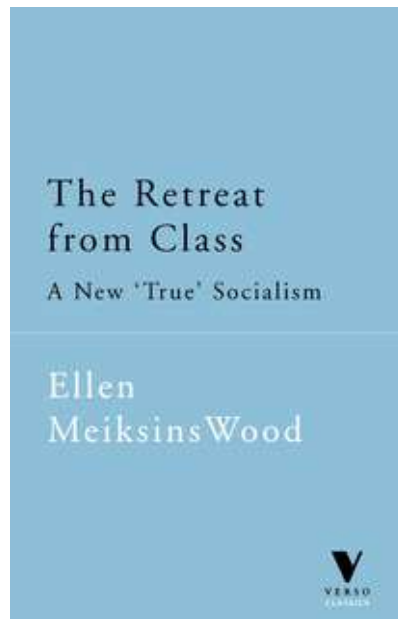
Detta är också en av nycklarna i det populistiska tänkandet, de viktigaste representanterna för denna politiska strömning känner sig på intet sätt bundna till någon ideologisk lojalitet eller identitet som det har sagts. Inte heller till någon tradition, historia eller politisk kultur. Idag kan jag kalla mig marxist, men i morgon är jag ”Kirchneranhängare” som Ernesto Laclau gjorde till slut. Under tiden kan jag vara en del av rådgivargruppen till latinamerikanska regeringar, men också en sympatisör till Olof Palmes socialdemokrati eller Berlinguers kommunistiska parti.

Detta hopkok gör att vi tvivlar mycket på den nya populismens ideologiska och teoretiska hållbarhet. Kommer den att kunna anpassa sig till alla omständigheter? Kommer den att överleva det politiska ekosystemet i Sydeuropa? Kommer den att i stället reduceras exempelvis till ett politiskt segment likt andra politiska strömningar såsom miljörörelsen? Det vet vi inte. Så här långt finns det många saker som vi gillade när de dök upp och tillkännagav något nytt i 15-M-rörelsens långa våg. Nu ser vi inte dem längre så. Vi får se.

⁴ Tyvärr blev denna seger mycket kortvarig, eftersom Tsipras-regeringen kapitulerade för trojkan efter mindre en vecka,

Ellen Meiksins Wood: Den nya "sanna" socialismen

Ur *The Retreat from Class* (1986 och 1998)⁵



Introduktion

I förordet till 1998 års nytgåva av *The Retreat from Class* skriver författaren att den "intellektuella strömning" som behandlas i boken hade nått sin kulmen i slutet av 1980-talet och nu var på stark tillbakagång – hon använder t o m uttrycket att den var "defunct", dvs död, och att boken därför hade främst ett historiskt intresse. När det gäller detta så skulle det dock visa sig att hon hade fel, därför att den typ av tänkande som boken tar itu med har återigen fått fotfäste, särskilt i rörelser som man kan beteckna som vänsterpopulistiska, med det spanska Podemos som flaggskepp. Boken har således fått förnyad aktualitet.

Det som följer nedan är ett utdrag ur bokens första kapitel, sid. 1-7, där Ellen Meiksins Wood kortfattat beskriver vad som kännetecknar den politiska strömning som det handlar om. Dess främste ideolog var "postmarxisten" Ernesto Laclau, som i sin tur byggde på den s k Althusser-skolan, med greken Nicos Poulantzas som en särskilt viktig inspirationskälla.

Som Ellen Meiksins Wood också påpekar så tog många av de eurokommunistiska partierna intryck av denna strömning under 1980-talet.⁶

Intressant nog så har Althusser och Poulantzas haft en mycket stor betydelse för den grekiska vänstern i allmänhet⁷ och när det gäller Syriza så har även Laclau spelat stor roll (vilket delvis förklaras av att de grekiska eurokommunisterna redan från början var en viktig komponent av Syriza). Att man haft dessa ideologiska och politiska inspirationskällor har nog också bidragit till att Tsipras & Co visade sig sakna alternativa politiska perspektiv när EU-trojkan satte hårt mot hårt i juli 2015.

Martin F

⁵ För ett längre utdrag ur denna bok (drygt 4 kapitel), se [Övergivandet av klassbegreppet. En ny "sann" marxism](#)

⁶ Se [Eurokommunismen och populismen](#) (utdrag ur boken av Meiksins Wood)

⁷ Se intervjun [Den andra grekiska vänstern](#) med en ledande medlem av den grekiska vänsterfronten Antarsya, som betonar den viktiga roll som "Althusser-skolan" spelat för den grekiska vänstern.

* * *

På 1840-talet ägnade Marx och Engels en del av sin mest välformulerade polemik mot en intellektuell strömning betecknad som ”sann” socialism. De ”sanna” socialisterna, skrev de, ”tar oskuldsfullt för sanning illusionen ... att det handlar om den ‘förnuftigaste’ samhällsordningen och inte behoven hos en viss klass och en viss tid ... De har övergett den verkliga historiska grunden och ägnar sig åt ideologi ... Sann socialism, som inte längre bryr sig om verkliga mänskliga varelser, utan om ‘Människan’ har tappat all revolutionär entusiasm och förkunnar i stället en universell kärlek till mänskligheten.”⁸ ”Det är svårt att förstå varför dessa sanna socialister överhuvud taget talar om samhället om de i likhet med filosoferna anser att alla verkliga motsättningar är begreppsmässiga motsättningar. På grundval av en filosofisk uppfattning att begrepp har makt att göra eller förgöra världen kan de likaledes föreställa sig att någon enskild individ ‘avskaffat livets motsättning’ genom att ‘på ett eller annat sätt avskaffa begreppen.’”⁹ I *Kommunistiska Manifestet* sammanfattas ”sann” socialism på följande vis: ”Eftersom socialismen ‘upphörde att vara ett uttryck för den ena klassens kamp mot den andra ... så var [den ‘sanne’ socialisten] övertygad om ... att i stället för sanna behov ha tillgodosett sanningens behov, i stället för proletariats intressen det mänskliga väsendets intressen, människan i allmänhet, den människa som icke tillhör någon klass, över huvudtaget inte verkligheten utan blott den filosofiska fantasins dimvärld.”

Nu på 1980-talet verkar vi få uppleva den ”sanna” socialismens återkomst. Den nya ”sanna” socialismen, som berömmar sig av att ha gjort sig av med marxisternas ”ekonomism” och ”klassbaserad reduktionism” har mer eller mindre skurit bort klasser och klasskamp från det socialistiska perspektivet. Det mest framträdande draget hos strömningen är att man ger ideologi och politik en roll helt oberoende av varje samhälls- eller mer konkret, av varje form av klassmässig grund. Gentemot vad man betecknar som marxismens syn, att de ekonomiska förhållandena automatiskt ger upphov till politiska krafter och att proletariats oundvikligen genom sin klassposition kommer att tvingas kämpa för socialismen, anser de nya ”sanna” socialisterna att arbetarklassen, på grund av att det inte finns något nödvändigt samband mellan ekonomi och politik, inte kan inta någon förstarangsställning i kampen för socialism. En socialistisk rörelse kan i stället byggas med ideologiska och politiska medel som är relativt (absolut?) oberoende av ekonomiska klassmässiga förhållanden, en rörelse som inte drivs av rena materiella klassintressen, utan av ”universella mänskliga värden” och det förnuftiga i socialismen. Sådana teoretiska utgångspunkter förvisar helt klart arbetarklassen från någon central ställning i de socialistiska perspektiven och ersätter klassmotsättningar med motsättningar rörande ideologi och ”diskurs”.

Den nya ”sanna” socialismen omfattar en rad politiska hållningssätt och har kommit till uttryck i olika intellektuella sammanhang. Bland företrädarna återfinns politiska och ekonomiska teoretiker, analytiker av ideologi och kultur samt historiker; där ingår ett brett spektrum av olika intressen och stilar med namn som Ernesto Laclau, Barry Hindess, Paul Hirst och Gareth Stedman Jones. Ett av de viktigaste teoretiska organen för den nya ”sanna” socialismen på engelska är *Marxism Today*, de brittiska eurokommunisternas teoretiska tidskrift, men även om den nya ”sanna” socialismen varit nära knuten, teoretiskt och politiskt, till eurokommunismens framväxt i Västeuropa och i Storbritannien har den samlat en rätt bred krets av socialister, från kommunister till medlemmar av labourpartiet, och har funnit företrädare på båda sidor av Atlanten.

⁸ *Den tyska ideologin*. Det finns ingen svensk översättning av denna del (kap. 4) av detta verk. För en eng. version av detta avsnitt, se [True Socialism](#) i *Collected Works* (s. 455-7)

⁹ *Ibid.*, s. 467.

Till stor del ingår den nya "sanna" socialismen i vad som kallats "nyrevisionismen".¹⁰ Men man måste dra skiljelinjer, bl a för att kunna identifiera de "nya revisionister", som backar upp sina politiska uppfattningar med genomarbetade teoretiska ståndpunkter, som de visserligen hävdar ingår i marxistisk tradition, men som utgör grundläggande avvikelser från marxismen och i själva verket ett avståndstagande från dess viktigaste utgångspunkter. Allmänt representerar "nyrevisionismen" ett "tankespektrum" med vissa gemensamma politiska principer. Framför allt handlar det då om att man avvisar en klassmässigt baserad politik och vill ersätta den med "demokratisk kamp", särskilt den som förs av "nya sociala proteströrelser". För de nya "sanna" socialisterna innebär dessa politiska principer en grundlig omvärdering av den samhälleliga verkligheten eller i varje fall av den teoretiska apparat, som används för att förklara den. Det är sannolikt också riktigt att påstå att de största bidragsgivarna till denna teoretiska omvärdering tenderar att befinna sig längst ut till höger på den nyrevisionistiska sidan och har intagit ståndpunkter, som många av deras kamrater skulle tycka vara alltför långtgående. Man kan kanske till och med säga att det verkar finnas ett direkt samband mellan omfattningen av högervidningen och graden av teoretiska nyformuleringar och komplexitet, för att inte nämna det klart pretentiösa och obskyra. Under alla omständigheter är huvudsyftet med denna studie att visa att en del av detta spektrum både ägnar sig åt omformuleringar av teorin och befinner sig på högerkanten av denna strömning.

Trots mångfalden inom denna rörelse och att inte alla medlemmar av den är lika starkt förankrade, eller engagerade, kring samma principer, går det kanske att sätta upp en form av minsta gemensam nämnare för att få en bild av vad strömningen går ut på:

- 1) Arbetarklassen har inte, som Marx förväntade sig, åstadkommit någon revolutionär rörelse. Dvs den ekonomiska utvecklingen har inte gett upphov till vad man trodde skulle bli en politisk kraft, som svarade mot den.
- 2) Detta beror på att det inte finns något nödvändigt samband mellan ekonomi och politik i allmänhet. Allt samband mellan klass och politik är tillfälligt. Med andra ord är ideologi och politik oberoende (relativt?, absolut?) av ekonomiska (klassmässiga) förhållanden; och det finns inget som heter "ekonomiska" klassintressen och som det går att *a posteriori* överföra på det politiska planet.
- 3) Mer specifikt innebär detta att det inte finns något nödvändigt eller speciellt samband mellan arbetarklass och socialism och arbetarklassen har rentav inget "grundläggande intresse" av socialism.
- 4) Byggande av en socialistisk rörelse blir därför i princip oberoende av klasser, och det går

¹⁰ Se framför allt Ralph Miliband, "The New Revisionism in Britain", *New Left Review* 150, Mars-april 1985. Se även Ben Fine m fl, *Class Politics: An answer to its Critics*, London, 1985, där "nyrevisionismen" kallas "den nyare vänstern". Där ingår några framträdande personer, som utelämnats i denna studie, trots en del viktiga likheter med *den nya "sanna" socialismen*. Det kanske viktigaste namnet är Stuart Hall, som enligt vad han själv uppger påverkats mycket av Ernesto Laclau och "diskurspolitiken". Halls teoretiska uttalanden är tillräckligt tvetydiga och hans rörelse i riktning mot *den nya "sanna" socialismen* så ofta ackompanjerad av reservationer och förnekanden att det inte alltid är så lätt att veta exakt var han står. Men det måste också sägas att han inte uttryckligen tagit avstånd från den centrala rollen hos klassinriktad politik, eller ens det organiska sambandet mellan arbetarklassens intressen och möjligheterna till en socialistisk politik, även om han också, mer eller mindre pragmatiskt, talat om kostnaderna för eller svagheter med en rent klassbaserad politik. (Han har för övrigt nyligen distanserat sig från Laclaus senaste bidrag, "Authoritarian Populism: A Reply", *New Left Review* 151, maj-juni 1985). Eric Hobsbawm, som gått minst lika långt som någon annan framträdande marxist när det gäller att förespråka en närmast obegränsad allians över klassgränserna för att kunna beseгра Thatcher, är ett lite annat fall. Han har inte uppvisat något större intresse, eller några sympatier, för "de nya sociala proteströrelserna" och hans politiska hållning liknar betydligt mer klassiska kommunistiska folkfrontsstrategier. Han har heller aldrig visat några tecken på att direkt avlägsna sig från marxismens teoretiska ortodoxi, på det sätt han alltid uppfattat den.

att skapa en socialistisk politik mer eller mindre oberoende av ekonomiska (klassmässiga) förhållanden. Det får två speciella konsekvenser:

5) En politisk kraft kan byggas och organiseras på det ideologiska och politiska planet och skapas med grundval i olika "folkliga" element, som kan knytas samman och drivas med rent ideologiska och politiska medel, oberoende av klassrelationer eller motsättningar av den karaktären.

6) Socialismens egentliga mål är allmänna mänskliga behov, som överskrider klassfrågorna, och inte snäva materiella mål bestämda av klassintressen. Dessa mål kan ställas upp, på självständiga ideologiska och politiska plan, för olika grupper av personer, oberoende av deras materiella klassbas.

7) Framför allt kan kampen för socialism ses som en mångfald av "demokratisk" kamp, där en rad olika former av motstånd mot ojämlikhet och förtryck förs samman. I själva verket kan det rent av vara möjligt att ersätta begreppet socialism med begreppet "radikal demokrati". Socialismen är mer eller mindre en naturlig utvidgning av den borgerliga demokratin; eller i varje fall är den reellt existerande "demokratin" (om än begränsad) i utvecklade kapitalistiska samhällen något "bestående" och som det går att utveckla till socialistisk demokrati. (Det är värt att notera att i USA har *den nya "sanna" socialismen* framför allt tagit sig denna form och författare som Samuel Bowles och Herbert Gintis har utvecklat den rätt ordentligt).

Att förändra det socialistiska samhällsprojektet innebär inte bara en omdefiniering av de socialistiska målen, som inte längre handlar om avskaffande av klassamhället, utan också ett avvisande av den materialistiska analysen av samhällliga och historiska processer. Det står klart att hela logiken i detta innebär att materiell produktion degraderas till i bästa fall en sekundär roll i samhällsbygget. Om det socialistiska projektet avskiljs från någon specifik klass överförs det i stället till olika samhällliga kollektiv – "folkliga allianser" – där identiteten, principerna för sammanhållning, målsättningar och förmåga till kollektivt agerande inte är förankrade i några specifika samhällliga förhållanden eller intressen, utan består av politik och ideologi som sådan. *Den nya "sanna" socialismen* förutsätter således historiska krafter, som inte är baserade i några specifika materiella förhållanden, och de kollektiva agenter som gör anspråk på strategisk makt och förmåga till agerande har ingen bas i den samhällliga organiseringen av de materiella villkoren. För att uttrycka det mer precist; innehavet av strategisk makt och förmåga till kollektiv handling ses inte som viktiga kriterier för att hitta de grupper som ska svara för samhällsomvandlingen.

Den teoretiska tendensen att göra ideologi och politik till något självständigt förknippas i sin mest långtgående form med synsättet att språket, eller "diskursen", blir den dominerande principen i samhällslivet, samt samverkan mellan vissa "post-marxistiska" tendenser och post-strukturalism, då ideologi och medvetenhet avskiljs från den samhällliga och historiska basen och detta når sin yttersta form. Perry Anderson har klagande pekats på sprickorna i denna upplösning av samhälllig verklighet i språk och ytterst i nihilism.¹¹ Vad som är viktigt för oss är hur denna hållning kunnat spännas för en politisk strategi, som går ut på att samhällliga och politiska krafter byggs genom diskurs och utan någon egentlig bas i samhällliga förhållanden.

Det typiska subjektet för *de nya "sanna" socialisterna* verkar vara ett brett uppbyggt löst kollektiv, en folklig allians, utan någon tydlig identitet, förutom den som härrör från en oberoende ideologi, en ideologi vars bakgrund är oklar. Och samtidigt är det inte helt säkert att subjektet för *de nya "sanna" socialisterna* saknar bestämd identitet. *De nya "sanna" socialisterna* verkar dela uppfattningen att den naturliga målgruppen för socialism är vad som

¹¹ Perry Anderson, *In the Tracks of Historical Materialism*, London, 1983, sid. 40-55.

skulle kunna kallas ”rättänkande” människor, vars gemensamma bas inte handlar om snäva materiella intressen utan känslighet för förnuft och övertygande argument. Mer specifikt verkar *intellektuella* spela en mycket framträdande roll. I en del fall uttalas de intellektuellas förgrundsroll mycket tydligt; men man kan hävda att även när inte så är fallet tillskriver *de nya ”sanna” socialisterna* de intellektuella en stor roll i det socialistiska samhällsprojektet, såtillvida att man förlitar sig på att de ska stå för ingen mindre uppgift än att skapa ”samhälleliga agenter” via ideologi och diskurs. I detta fall har den utvecklade massa, som utgör huvuddelen av ”folket”, ännu ingen kollektiv identitet, förutom den de tar emot av sina intellektuella ledare, bärarna av diskursen.

Vi kan nu tillfoga en sista princip till vår modell:

8) Vissa slags människor är mer mottagliga än andra för socialismens universella och rationella diskurs, mer beredda att engagera sig för allmänna mänskliga mål än för snäva materiella intressen; och det är de som utgör den naturliga målgruppen för den socialistiska rörelsen. (Det är viktigt att notera den motsättning, rent av antagonism, som här upprättas mellan rationella, humanistiska mål å ena sidan och materiella intressen å den andra).

Åtminstone har *den nya ”sanna” socialismen* en utgångspunkt gemensamt: arbetarklassen har ingen speciell roll i kampen för socialism, i den bemärkelsen att dess klassposition inte leder den mer i socialistisk riktning än någon annan grupp. En del går till och med längre än så: det är i själva verket mindre sannolikt att arbetarklassen - eller den ”traditionella” arbetarklassen - kommer att stå för en socialistisk politik än att någon annan samhällsgrupp skulle göra det. Det är inte bara så att arbetarklassen inte med nödvändighet blir revolutionär, den är snarare till sitt väsen antirevolutionär, ”reformistisk”, ”ekonomistisk”.

I det argumentet finns emellertid många motsägelser. Medan huvudprincipen är att politik och ideologi är oberoende av klasser verkar det nu som om, åtminstone när det gäller arbetarklassen, klassens ställning ekonomiskt är avgörande för ideologi och politik – fast inte på det sätt Marx förväntade sig. Det enda som kan hindra det argumentet från att förgöra sig självt är uppfattningen att ekonomiska villkor i sig avgör hur mycket andra företeelser blir autonoma från dem – för att använda ett av Althusserns favorituttryck – ekonomin blir avgörande ytterst bara i den bemärkelsen att den avgör vilken ”instans” som kommer att bli avgörande eller dominerande, och en del ekonomiska villkor bestämmer att ekonomin kommer att bli avgörande, medan andra bestämmer att politik och ideologi kommer att vara ”relativt” oberoende och dominerande. I mer traditionella termer går argumentet ut på att vissa klassmässiga villkor bestämmer att människor kommer att vara bundna av materiell nödvändighet, medan andra förhållanden ger mer utrymme för intellektuell och moralisk frihet, med andra ord större förmåga att ”tänka rätt” och därmed vara mer mottaglig för socialistiska argument.

Människor är därför mer mottagliga för socialistisk politik ju mer oberoende de är av materiella villkor, vilket ger dem större förmåga att ställa sig rationella, universella mål. Arbetarklassen skulle vara mindre mottaglig för socialistisk politik, inte bara på grund av att dess materiella klassintressen skulle göra den ”ekonomistisk” eller ”reformistisk”, utan på just det faktum att den över huvud taget drivs av sina materiella intressen. Och därmed har socialistisk teori omstöpts utifrån en klassisk konservativ princip, som går att hitta genom hela det politiska tänkandets långa historia till Platons antidemokratiska filosofi. Men mer om denna platoniska marxism senare.

Det är vad *den nya ”sanna” socialismen* handlar om. Det behöver knappast sägas att det finns mycket i den som inte är det minsta nytt. Till stor del är det bara ännu en upprepning av banala och värnadsvärda högersocialdemokratiska patentmediciner. Uppfattningen att borgerlig demokrati bara behöver ”utvidgas” för att det ska bli socialism, eller att socialism är lika med högre mål i livet och därmed kan appellera till alla rättänkande människor, oavsett

samhällsklass, vore inte det minsta främmande för en Ramsay MacDonald eller rent av, vad det beträffar, en John Stuart Mill. Det nya med *den nya "sanna" socialismen* är att dess företrädare betonar att de tillhör den marxistiska traditionen, eller någon efterföljare till denna ("post-marxism"). Även de som avlägsnat sig mest från marxismen – som Ernesto Laclau och Chantal Mouffe – och gått längst ut på högerkanten inom *den nya "sanna" socialismen* hävdar fortfarande att marxismen utgör deras grund, att de bara "skalat av den marxistiska teorins anspråk och giltighetsområde ...".¹² Sådana anspråk utgör några av de mest karakteristiska dragen hos strömningen, framför all dess komplicerade, pretentiösa och – det måste också framhållas – undflyende ordvrängier, som står i skarp kontrast till den mer öppna och osminkade opportunisten inom klassisk socialdemokrati, som inte försökte styra ut sig i några invecklade teoretiska förklädnader.

Översättning: Björn Erik Rosin

Jesús Jaén: Politiska perspektiv i Europa: Förändringar eller istid

Från spanska tidskriften *Trasversales* nr 35, juli 2015

"Vi kan bara förutse kampen, inte dess resultat"

Gramsci citerad av Daniel Bensaid i artikeln "Frente y Hegemonia" (Front och hegemoni) i en antologi som sammanställdes av bokförlaget Viento Sur i *La política como algo estratégico* (Politik som något strategiskt).

Razmig Keucheyan, professor vid Sorbonne-universitetet i Paris och författare till en utmärkt bok med titeln *Hémisphère gauche* (Vänsterhemisfären)¹³ använder begreppet politisk istid för att definiera sådana stora perioder där idéer eller transformationer faller, försvagas eller drabbas direkt av tillbakagångar. Keucheyan hänvisar till exempel till stalinismens förödande effekter för vänstern på 30-talet. På samma sätt skulle vi kunna hänvisa till erfarenheterna från den nyliberala kontrarevolution som den styrande eliten inledde på 70-talet och som gällt under de senaste fyrtio åren på praktiskt taget alla områden (ekonomi, politik, ideologi...) över hela jordklotet.

Men under en "istidsperiod" öppnas det också situationer med socialt uppsving, politisk spontanitet där miljontals människor sätter sina förhoppningar och förväntningar på vissa aktörer eller politiska partier. Det var till exempel vad som hände i Spanien under övergången från Franco-tiden eller när PSOE [Spanska socialistiska arbetarpartiet] fick regeringsmakten den 28 oktober 1982. På sätt och vis är det detta som har hänt under den senaste tiden i och med 15-M:s utbrott och uppkomsten av Podemos.

PODEMOS

Podemos

Historien upprepar sig inte, men följderna av politiska cykler hjälper oss att förstå nuet genom att göra vissa analogier. De processer som Spanien genomgick under övergången eller vid PSOE:s ankomst till makten kan vara illustrativa. Vi försöker inte här göra en balansräkning (det är inte syftet med artikeln), men vi kommer att använda oss av vissa uppgifter för att

¹² Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*, London, 1985, sid. 4.

¹³ Finns i engelsk översättning: *The Left Hemisphere: Mapping Critical Theory Today* – Red

analysera de nya utmaningar som vi står inför.

De förklaringar som huvudaktörerna under alla de här åren sagt om tiden efter Franco är att det inte gick att göra något annat, eftersom styrkeförhållanden mellan en Frankism i upp-lösningstillstånd och de framväxande demokratiska krafterna, var mer gynnsamma för en alternativ reform i samförstånd än en brytning med Francosystemets alla spår.

I den processen spelade PCE – det spanska kommunistpartiet – under ledning av Santiago Carrillo (som blev eurokommunist på 70-talet) en ledande roll. PCE var den axel kring vilken den politiska övergången inom vänstern kretsade, eftersom PSOE saknade de strukturer och den moraliska auktoritet som kommunisterna hade samlat på sig under Francotiden.

Acceptansen av en ny regim baserad på de gamla strukturerna (tribunaler för allmän ordning, social politisk brigad och så vidare) och alla dess symboler (flagga, hymn), gjordes med PCE:s godkännande och under Carrillos överinseende och konkretiserades genom stödet till Suárez och Juan Carlos¹⁴. Kulmen på denna process var Moncloapakten¹⁵ som lovordades mycket av såväl arbetsgivare som fackföreningar liksom av de politiska aktörerna. Men konsekvenserna av dessa överenskommelser blev förödande för vänstern och arbetarrörelsen. Därur föddes ett begrepp som senare alla bedömare under denna tid använde: besvikelsen.

Men det sociala uppsvinget och den demokratiska mobiliseringen var så kraftfull att varken den gamla regimen, UCD [Unión de Centro Democrático, Centerdemokratiska unionen] eller PCE lyckades avleda massrörelsen som hade fått en enorm kraft sedan slutet av 60-talet. Och så blev det 1982 en andra omgång, denna gång med PSOE i huvudrollen. I oktober vinner Felipe González Márquez [från socialistpartiet] en förkrossande seger i riksdagsvalet och får 10 miljoner röster (med en befolkning som är en fjärdedel mindre än den nuvarande) och därmed en bred egen majoritet. Vad som sedan hände är redan känt.

Nu började en verklig politisk istid. Arbetar- och folkliga rörelser besegrades på nästan alla fronter. På den Internationella nivån fick dessutom nyliberalismen insteg på alla tänkbara områden och scenarier. Från Thatcher och Reagan till Mitterrand, över återupprättandet av kapitalismen i det forna Sovjetunionen och Östeuropa, liksom införlivandet av den kinesiska och vietnamesiska statskapitalismen i den världskapitalistiska marknaden. Den europeiska socialdemokratin inledde sin ostoppbara nedgång och Berlinguers, Marchais' och Carrillos eurokommunism gick i konkurs. För att citera Razmig Keucheyan hade en ny politisk istid inletts.

Efter denna kyliga ”vinter” börjar sociala rörelser, antikrigs- och antiglobaliseringsrörelser och kampen i Latinamerika att återhämta sig. Kapitalismen finansieras genom att blåsa upp en spektakulär spekulationsbubbla som spricker 1998 och 2007. Vid det senare tillfället påverkas hela världsekonomin och vi råkar ut för den största ekonomiska recessionen sedan kraschen 1929. Omedelbart uppstår den arabiska våren, 15-M och de två mest lovande nya politiska aktörerna på flera årtionden: Syriza och Podemos (i den här artikeln ska vi tala om Syriza och Podemos, medvetna om att de två partierna inte är likadana, att de skiljer sig åt vad gäller uppkomst, struktur och de rådande politiska realiteterna; men det som intresserar oss här är inte jämförelsen utan den objektiva roll som dessa partier har spelat och hur de har återverkat på samhället).

Den stora skillnaden mellan dessa nya aktörer och socialdemokratin eller resterna av

¹⁴ Adolfo Suárez var ledare för partiet UCD (se nedan) som bildade regering 1976 och påbörjade nedmonteringen av francoregimen. Juan Carlos var Spaniens kung.

¹⁵ Moncloa-pakten kallas den överenskommelse som 1978 slöts mellan politiska partier och fackföreningar om hur ekonomin skulle skötas under övergången från diktatur till demokrati. Den innebar också att man gav amnesti för alla brott som Franco-sidan begått under och efter inbördeskriget.

kommunistpartierna, är att de baserar sig på de framväxande sociala rörelsernas framväxande politiska nya kulturer, såsom självorganisering, kritisk granskning av det politiska förflutna (öppnandet av en konstituerande process), en vägran att ta över socialdemokratins börda och att de framförallt, för första gången, mitt uppe i en djup lågkonjunktur, säger att krisen, förutom att vara en realitet, är en mygelmekanism för att fortsätta utvinna stora mängder mervärde ur de arbetande klasserna, lägga beslag på den offentliga sektorns rättigheter och tjänster, öka kapitalkoncentrationen och på så sätt åstadkomma att de rika överträffar alla förväntningar på ackumulation medan massorna tvingas in i misär.

Dessa två stora politiska krafter, Syriza och Podemos, fick ett enormt uppsving. Det är ingen tillfällighet att Grekland och Spanien var de två viktigaste sociala motståndshärdarna i Europa under den lågkonjunktur som inleddes 2007. Även om Syriza och Podemos fortfarande är olikartade partier och politiska fenomen, återspeglar båda den politiska och sociala krisen och den vridning åt vänster som skett hos breda samhällsgrupper i det hårt drabbade Sydeuropa. I Nord- och Mellaneuropa har sociala skikt tillhörande underklasser och mellanskikt däremot tagit en motsatt vändning och sökt svar på krisen hos högerpopulism och även nyfascism. Efter den långa hårda vintern började den politiska våren för folket i södra Europa. Det var bara början.



Dagens utmaningar är därför mycket stora. Syriza och Podemos kom på något sätt att representera demokratiska förhoppningar och hopp om sociala förändringar bland de som drabbats hårdast av lågkonjunkturen. Nu, hundra år efter Zimmerwald och de tyska socialdemokraterna svek genom att 1914 rösta för krigskrediter, öppnar Syriza och Podemos en strimma av hopp. De har naturligtvis varken de program eller de förslag som den revolutionära socialdemokratien hade i början av nittonhundratalet. De har inte heller Unidad Populares program, som 1970 i Chile förde Salvador Allende till makten (där nationaliseringar under arbetarkontroll kombinerades med främjandet av självförvaltning av produktionsmedel och utveckling av dubbelmaktens organ såsom Cordones industriales – industribälten – och industrikoppargruvor). Syriza och Podemos (med sina olikheter som nämnts ovan) tar inte heller i sina plattformar upp den extraordinära och rika erfarenheten från den portugisiska revolutionen i april 1974, med inrättandet av soldatkommittéer och folkdomstolar; och om vi förflyttar oss fram i tiden, så ligger de programmatiskt efter den enade vänsterns gemensamma program som förde François Mitterrand till makten i Frankrike. Syriza och Podemos har ett program för tjugonde århundradet, men det är förenligt med kapitalismen, med en kapitalism som omöjligt kan ha ett mänskligt ansikte. Podemos överskrider inte i många av partiets formuleringar, som Trotskij skulle säga, en vulgär keynesianism eller typiskt småborgerligt radikala demokratiska krav.

Men hela denna analys skulle bli abstrakt om vi inte ser på alla politiska frågor dynamiskt och i förhållande till den nuvarande situationen, en kapitalistisk värld som knappast tillåter demokratiska eftergifter eller den fordistiska modell som fanns i väst under efterkrigstiden. Marxismen skiljer sig från andra strukturalistiska eller idealistiska strömningar bland annat genom att den försöker analysera verklighetens händelser genom klasskampens prisma såsom verkligheten är och inte som vi skulle vilja att den var. Det är en analys av levande rörelser som får mening när man agerar i enlighet med Marx' elfte tes om Feuerbach.¹⁶ Det som vi

¹⁶ "Filosoferna har bara *tolkat* världen på en rad olika sätt, men det gäller att *förändra* den."

här värdesätter är därför inte det som sägs, utan den förändringsprocess som blir resultatet av de motsättningar som dessa nya krafterns ledare ställs inför och kommer att ställas inför i framtiden. Det som framförallt intresserar oss är inte normerna utan den verkliga och levande dynamiken i den politiska konflikten i vardande.

Syriza och Podemos har lyckligtvis inte ett världskrig vid dörren (som det som Zimmerwalds få överlevande fick uppleva). Men det som de måste utkämpa är inget mindre än det klasskrig som nyliberalismen genom de härskande klasserna framgångsrikt utlöste på 70-talet. Syrizas seger den 27 januari i år öppnade en kraftfull port, genom vilken man kunde börja bygga den nya antiåtstrammingsrörelsen. Det var ingen stor sak, men åtminstone i ett gammalt land med elva miljoner invånare regerade en annan vänster. En vänster som inte hade suttit i regeringen i ett europeiskt land sedan den portugisiska revolutionen 1974 och som inte hade kommit till makten genom en revolution, utan genom en valprocess såsom Salvador Allendes Unidad Popular gjorde.

Det är enbart om man tar hänsyn till dessa avgörande faktorer som man kan analysera den senaste tidens händelser i Grekland och de befängda förhandlingar som EU haft med Alexis Tsipras nya regering. Trojkan, som representerar det stora internationella kapitalet, i synnerhet finanskapitalet från de tyska, franska och brittiska bankerna, försökte aldrig förhandla, tvärtom ville man bara tillfoga Syriza ett historiskt nederlag som den enda representanten (tillsammans med Podemos) för de nya politiska framväxande antiåtstrammingskrafterna. Just av denna anledning är Tsipras kapitulation inte bara ett hårt slag mot de arbetande i Grekland, utan framför allt mot möjligheten att det skulle kunna uppstå flera Syriza och fler Podemos i andra länder inom EU.

Jag håller inte med de många bedömare som anser att Syrizas nederlag bara är ett taktiskt nederlag som vi lätt kan återhämta oss från. Det är ett strategiskt bakslag, åtminstone i tre avseenden: för en hypotetisk omorganisation av de arbetande klasserna i Sydeuropa; för en omgruppering av en ny vänster; och slutligen när det gäller möjligheten att erbjuda ett alternativ, en annan väg, än den som den härskande eliten som har byggt EU-projektet vill införa via eurozonen.

Bilden blir mörkare med de uttalanden som Podemos ledare gjort i Spanien. Där de om Grekland säger att om de suttit i det grekiska parlamentet så skulle de ha röstat på samma sätt som Tsipras. Ingenting tvingade dem att säga det och än mindre att uttrycka med ett sådant lättsinne som man gjort det under det senaste året. Pablo Iglesias och Iñigo Errejóns felaktiga politiska inriktning är en fara för uppbygget av ett nytt alternativ. Ett bevis på detta är de uppgifter som har dykt upp i de opinionsundersökningar som CIS gjort i augusti.

Vi står inför ett nytt historiskt vägskäl. Om Syriza och Podemos inte motsvarar omständigheternas krav kommer vi alla att få betala dyrt för ett nytt politiskt misslyckande. Om Syriza och Podemos inte bemöter EU:s åtstrammingsplaner med en viss samstämmighet, om de inte söker en gemensam utväg och ett gemensamt alternativ till eurozonen, om de inte försöker åstadkomma en omvandling till demokratiska och ekonomiska strukturer, då kommer vi att kunna registrera ytterligare ett nederlag. Ytterligare ett nederlag som skulle kunna väga tungt på oss alla, eftersom det som bekant är lättare att socialisera nederlag än segrar.

De som tror att det som skiljer ett misslyckande från en framgång är att vinna eller förlora ett allmänt val misstar sig. Det är inte vägskälet. Podemos kan fortfarande ha råd med några år i opposition. Podemos behöver inte till varje pris sitta i regeringen. Det verkliga vägskälet är att svika eller inte svika de miljontals människor som har börjat förlita sig på de tusentals aktivister som ger allt för att besegra den gamla eliten. Stunden är inne att se bakåt i tiden och

dra korrekta slutsatser av Övergångens nederlag och PSOE:s ankomst till makten.¹⁷ Nederlaget nu skulle inte vara att inte uppnå 30 procent av väljarkåren, utan att svika de 15 procent som i den senaste mätningen säger att de kommer att rösta på Podemos. Om vi inte har detta i åtanke, då kommer vi inte att uppnå 30 eller ens 15 Historien är full av exempel.

Den fatalism eller pessimism som Pablo Iglesias hävdar är strukturell inom vänstern, är inte en följd av mindervärdeskomplex, en nihilistisk känsla, eller ett överskott av ideologisk renlärlighet. Så är det inte. Det är riktigt att man förlorat bataljer; men de flesta av dessa gick förlorade av andra skäl. För det första för att fienden var mycket starkare än oss, såsom i fallet med Pariskommunen. Men också, och i stor utsträckning, förlorades dessa strider på grund av att revolutionärerna eller vänstern inte visste eller inte ville agera med sina egna ”vapen”. Socialdemokratin har en lång lista med svikna förhoppningar och svek.

Om vi nu gjorde en hypotes om framtiden, enbart baserade på de senaste uppgifterna eller på hur de högsta ledarna för Syriza och Podemos agerat, då skulle vi gripas av pessimism. Men, som vi tidigare sagt, vi befinner oss i en levande process och i en rörelse där de aktörer som agerar inte bara är ledare utan flera ekonomiska, politiska, internationella faktorer... utöver olika sociala subjekt som skulle träda in på scenen.

Inget är skrivet i förväg. En ny politisk istid kan undvikas. Som Perry Anderson skrev i sin artikel ”Inslag i den brittiska kulturen” (1968): ”Historien har bundit denna knut; endast historien kommer till slut att kunna lösa den. En revolutionär kultur får vi inte imorgon. Men en revolutionär verksamhet inom kulturen är möjlig och nödvändig idag.”¹⁸

“Podemos har satt människor i rörelse”

Intervju med representant för Podemos gjord av Johannes Jensen, publicerad i tidningen *Internationalen* 23/7 2015



Hon är revolutionär organisationsbyggare och lingvist och hon är nyligen folkvald till Balliarernas regionala parlament för Podemos. Hon heter Laura Camargo och deltog i veckan på Rött Sommarforum utanför Jönköping. Internationalen fick en intervju.

Vi börjar berättelsen från 2005, innan Podemos fanns och då Fjärde Internationalens

¹⁷ Syftar på övergången från diktatur till borgerlig demokrati på 1970-talet (efter Francos död). PSOE kom i regeringsställning 1982.

¹⁸ Perry Andersons artikel ingår i samlingen [Två artiklar om Storbritannien](#) (på marxistarkivet)

spanska sektion hette Izquierda Anticapitalista.

– När jag flyttade till Mallorca för att arbeta på universitetet fanns inte någon organisation. Först 2009, när Esther Vivas ställde upp i EU-valet, startade vi en kampanjgrupp med tjugotalet medlemmar, som sedan blev till en lokalavdelning.

Detta innebar att när Izquierda Anticapitalista var med och startade upp Podemos och allt exploderade i omfattning så befann vi oss i en situation där vi både byggde Izquierda Anticapitalista och Podemos samtidigt. Men eftersom vi såg vilka stora potential som fanns i Podemos så bestämde vi oss för att fokusera krafterna där och tack vare att vi hade en färdig organisation kunde vi spela en helt avgörande roll i byggandet av Podemos.

Det gigantiska fenomen som Podemos blev i Spanien under 2014 har vi skrivit mycket om i Internationalen, men hur ser det ut nu inför det nationella valet i höst? Podemos har ju både omvandlats till en väldigt toppstyrd organisation och dessutom kört in sig i en populistisk varken-höger-eller-vänster-fåra som lätt blir ihålig.

– Tyvärr är partiet inne i en negativ trend just nu. Jag ser tre faktorer som har bidragit till detta.

Överraskningsmomentet är förbi och den mediala närvaro som Pablo Iglesias och centralgestalterna kring honom varit så framgångsrika i att bygga upp blir snabbt sliten.

Interdemokratiska brister har lett till minskande deltagande från medlemmarna. När Podemos uppstod var partiets ”cirklar” helt centrala för vilken politik som utformades (partisymbolens cirkel anspelar på detta). Cirkelarna är råd där gräsrotsmedlemmarna röstade igenom politiken som skulle föras i en struktur som var baserad på beslutsfattande nedifrån och upp. Efter kongressen i oktober förra året har interdemokratien ersatts av en slags klick-aktivism där medlemmarna via nätet röstar på färdiga förslag som ledningen lägger fram. Det har gjort att makten koncentreras i toppen och medlemmarna passiviseras.

Partiledningens populistiska strategi innebär att man försöker fånga upp allt missnöje i samhället. Resultatet blir att det inte går att säga så mycket och inte gå på djupet, vilket istället har genererat missnöje bland både medlemmar och väljare.

Kan du berätta mer om partiets populistiska inriktning och vad det fört med sig?

– I ärlighetens namn är inte Podemos någon klassrörelse utan byggt omkring den argentinske postmarxisten Ernesto Laclaus teorier om populism och hegemoni. Enligt Laclau är motsättningar i samhället inte sociala utan snarare relationella. De konstrueras utifrån uppfattningen om vem som är fienden. Podemos vill spela efter nya spelregler och talar om diffusa kategorier som ”folket” och ”kasten”, begrepp som tjänar till att skapa en fiende som definierar Podemos anhängare. I många viktiga ideologiska frågor har Podemos varit avsiktligt otydliga för att inte splittra det sociala block som missnöjet skapat.

Podemos ledning söker sitt politiska utrymme i mitten genom att appellera till frågor som är allmänt uppfattade som ”sunt förnuft”; fungerande sjukvård, kritik mot korruption. Det politiska konceptet är taget från den latinamerikanska populismen, men vi i Anticapitalistas (det som tidigare hette Izquierda Anticapitalista) ser felslutet i ledningens strategi. Spanien är inte Bolivia eller Venezuela utan ett europeiskt land i en djupgående kris. Det finns ett stort utrymme till vänster i det politiska fältet och det går att hitta ett folkligt stöd för systemöverskridande krav som bryter med kapitalismen.

Strategin att söka utrymme i mitten har gjort att Podemos kunnat utmanas av det högerpopulistiska Ciudadanos (”Medborgare”), som har en liknande populistisk framtoning men som har sin bas hos högern och därför inte är utsatta för samma mediala press som Podemos. Idag

ligger Ciudadanos på tjugo procent i mätningarna och det har alltså gått om Podemos som ser ut att bli det fjärde största partiet med runt fjorton procents stöd.

Detta är en väldigt frustrerande utveckling för även om jag är kritisk till mycket hos Podemos så ser jag också vilket enormt hot vi är mot etablissemang. Även om Podemos skulle misslyckas har projektet fått så många människor att aktivera sig politiskt så på så sätt skulle det ändå vara en stor framgång.

Tror du det går att vända trenden?

– Även om det just nu är svårt att se hur vi skall vinna valet i höst så får vi inte förlora hoppet. Oerhört många ser på Podemos som hoppet för förändring – och då talar jag inte om väljarna utan alla i rörelsen som pressar fram folklig självorganisering. Dessa aktivister finns överallt i samhället och hos dem finns kraften att driva fram systemöverskridande förändringar. Vi har hela den ickevalda högern, kapitalet, mot oss och i rörelsen finns potentialen för en folklig front som kan ändra samhället.

Om vi bara har folk inom de demokratiska institutionerna är det meningslöst att vinna val. Då är det bättre att vi gör ett svagare valresultat men istället stärker organisationen. Iglesias brukade tidigare säga att ”de fruktar inte oss, utan folket”. Jag hoppas att han minns detta. Trots alla motsättningar så har Podemos satt många människor i rörelse. Människor som aldrig tidigare varit involverade i politik och som haft en djup misstro mot allt politiskt. I den bemärkelsen är Podemos-projektet i sig revolutionärt.

Hur ser du på den spanska politiska situationen i relation till utvecklingen i Grekland, både med tanke på regeringens reträtt och framtiden för en vänster inom eurozonen?

– Den grekiska regeringen har missat ett historiskt tillfälle att utmana systemet. Att få dubbelt så stort stöd i folkomröstningen som i valet som tog Syriza till makten och sedan använda det stödet till att acceptera ett dubbelt så dåligt avtal som det folket röstade nej till. Det kommer Europas – även Sveriges – befolkning få betala räkningen för. När vänstern genomför högerens nedskärningar är budskapet helt uppenbart; ”det finns inget alternativ”.

I Podemos kommer detta definitivt få effekter då Iglesias tydligt stödjer Tsipras. Ända fram till och med folkomröstningen uttalade han alltid sitt stöd till både det grekiska folket och regeringen, men nu har folket försvunnit ur retoriken. Det är en farlig utveckling som kan leda till att folket accepterar att det inte finns några alternativ i Spanien heller. Men det finns kritik både mot den grekiska regeringen och Podemosledningens hållning inom partiet, så det är en dragkamp.

Om ett grekiskt utträde ur eurozonen skulle bli verklighet?

– Det ser jag positivt på. Och då menar jag inte ett tillfälligt utträde utan ett permanent brott med Euron. Hela projektet har varit mycket destruktivt för Sydeuropa.

Men skulle det sporra den spanska vänstern?

– Spanska folket är generellt väldigt pro-euro, men det var grekerna också för ett år sedan. Situationen är så öppen idag och Euron är verkligen en tvångströja. Med en sådan utveckling finns en god öppning för en djupgående diskussion om vad Europa är och bör vara. För det Europa vi har idag är ett djupt misslyckande för folkets räkning.